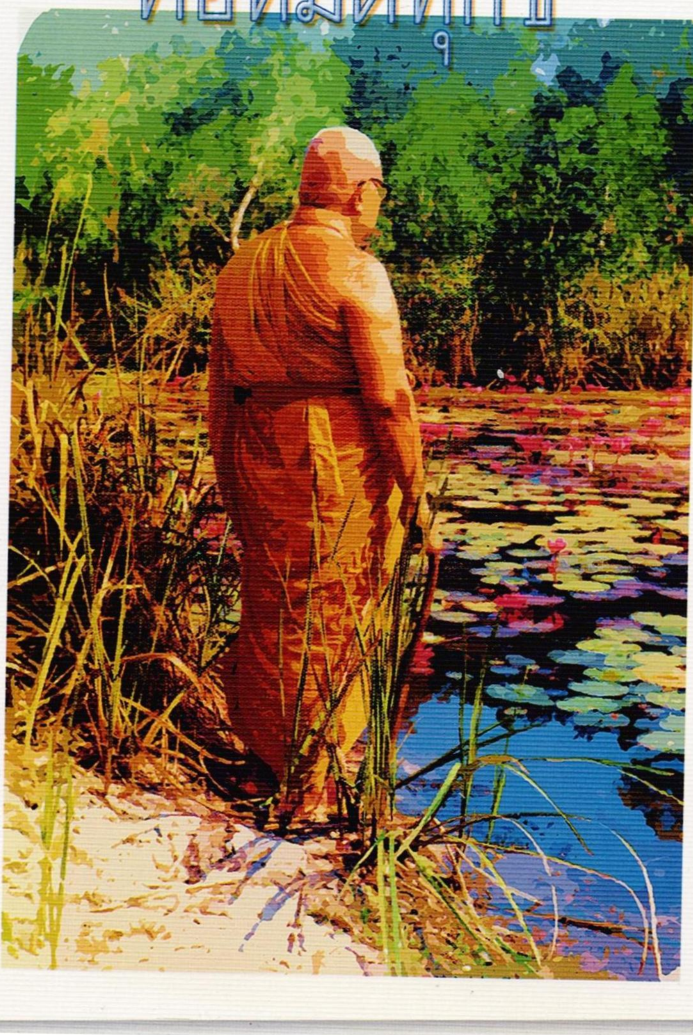
พุทธทาส อินทปัญโญ

การหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์

การหมดความเห็นแก่ตัว
คือหมดทุกข์

พุทธทาสภิกขุ

ปีที่พิมพ์ พฤษภาคม ๒๕๔๑
จัดพิมพ์โดย ธรรมทานมูลนิธิ สวนโมกขพลาราม

ผู้สนใจหนังสือเล่มนี้สามารถติดต่อได้ที่
ธรรมทานมูลนิธิ
๖๘/๑ หมู่ที่ ๖ สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐
โทร. ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๖, ๐-๗๗๔๓-๑๖๖๑-๒ โทรสาร ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๗

พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์
259/142 ซอยพิบูลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 0-2392-0146 โทรสาร: 0-2381-0238

คำนำ

เรื่องการหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์นี้ เป็นคำบรรยายในชุด คู่มือที่จำเป็นในการศึกษาและปฏิบัติธรรมครั้งที่ ๒ ต่อจากเรื่อง "สิ่งแรกที่ต้องรู้จักคือ ความทุกข์" ซึ่งท่านเจ้าคุณอาจารย์แสดง เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๓๐ และได้ตีพิมพ์อยู่ในชุดหมุนล้ออันดับที่ ๓๓ เป็นคำบรรยายที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ จึงได้นำมาพิมพ์ขึ้นใหม่เพื่อให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

ความเห็นแก่ตัว ไม่เพียงแต่ทำให้โลกวินาศเดือดร้อนระส่ำระสาย เกิดความเบียดเบียนกันทำให้อยู่ร่วมกันไม่เป็นสุขเท่านั้น แม้ในส่วนของปัจเจกชน ที่ยังคิดนึกอยู่ด้วยความเห็นแก่ตัวอยู่เพียงอย่างเดียว เช่น มีความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความวิตกกังวล ความอาลัยอาวรณ์ ความอิจฉาริษยา ความหวง ความหึง ความยกตนข่มท่าน ความติดยึดในความดีของตน ความลำเอียงด้วยอคติ แม้จนความบิดพลิ้ว ผิดเพี้ยนต่าง ๆ นานา ก็จะรู้สึกเป็นทุกข์ เผารน

ตนเองอยู่คนเดียวนั่นเอง หากความทุกข์ในจิตใจนั้นมากเข้าก็จะแสดงออกทางกาย วาจา เป็นทุกข์โทษภัยแก่ผู้อื่นในสังคมด้วย ดังนั้นเราจึงควรสนใจกับความทุกข์กันที่ต้นเหตุ คือ ความเห็นแก่ตัว

คำบรรยายนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ความเห็นแก่ตัวเป็นอย่างไร เกิดได้อย่างไร มีคุณและโทษอย่างไร รวมทั้งแนะนำวิธีการถอนตัวออกจากความเห็นแก่ตัวนั้น โดยประการต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านมีแนวทาง ไปฝึกฝนปฏิบัติของตนได้.

ด้วยความปรารถนาดี

สารบัญ

พุทธะ หมายถึงความตื่น ตื่นจากหลับ
ในภาษาธรรม การหลับ หมายถึงหลับด้วย
อวิชชาของสัตว์ทั้งปวง

หลับจนกระทั่งไม่รู้ว่า ตัวเองคืออะไร
ส่วนผู้ใดตื่นจากหลับ คือ อวิชชา เสียได้
นั่นแหละเป็นผู้ตื่นอันแท้จริง

การหมดความเห็นแก่ตัว
คือหมดทุกข์

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ในชุด คู่มือจำเป็นที่จะต้องมี เป็นครั้งที่สองนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า **การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์** ขอให้กำหนดหัวข้อไว้ให้ชัดเจน เพื่อสะดวกแก่การฟัง การเข้าใจและใคร่ครวญต่อไปว่า **การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์.**

การบรรยายนี้ มุ่งหมายที่จะให้เป็นคู่มืออันแท้จริง ที่จำเป็นที่จะต้องมีอย่างแน่นอน จะไม่สับสน มาตามลำดับ; แต่ว่า **บางคนอาจจะคิดไปว่า** มันไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไร ในเรื่องความเห็นแก่ตัวเพราะใคร ๆ ก็พูดกันอยู่. **บางคนก็ยังถือว่าจำเป็น**

จะต้องมีเสียอีก; **ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัว แล้วก็ไม่ทำอะไร** ไม่ขวนขวายอะไร ไม่สร้างความเจริญอะไร, คิดไปเสียอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้เราต้องการจะให้เข้าใจเรื่องนี้ให้ถึงที่สุด และในฐานะเป็นเรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนา, มันเป็นใจความใหญ่และเป็นใจความสำคัญ, เป็นใจความลึกซึ้ง. เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่เต็มพุทธศาสนา, ก็เป็นเรื่องลึกซึ้งที่เห็นมันได้ยาก, เห็นกันแต่ผิวเผิน แล้วสำคัญที่ว่า **มันจะเป็นทุกข์หรือไม่เป็นทุกข์ ก็เพราะสิ่งนี้เอง.**

ความเห็นแก่ตัว ทำโลกให้วินาศ.

จะขอให้มองกันทั่วโลก ทั่วไปทั้งโลก ว่าทั้งโลกนี่มันกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้อย่างไร. **โลกกำลังจะวินาศเพราะความเห็นแก่ตัวของคนในโลก;** มองให้ทั่วโลก, มองทั้งในภายในจิตใจของตัว มองทั้งภายนอกออกไปจากตัว ก็เรียกว่าทั่วโลก, แล้วก็มองดูทุกกาละ ทุกยุคทุกสมัย ว่ามันเป็นอย่างนี้จริง, มองดูทุกเทศะคือไม่ว่าที่ไหน ไม่ว่าที่มุมโลกไหน ไม่ว่าในโลกนี้หรือเทวโลก มารโลก พรหมโลก, ในโลกไหน ๆ ก็ตาม **มีความเห็นแก่ตัวแล้วก็มีความทุกข์** มันทุกยุคทุกสมัย จะเป็นยุคก่อนพระพุทธเจ้าเกิดหรือพระพุทธเจ้าเกิดอยู่, หรือ

พระพุทธเจ้าเกิดแล้ว หรือจะเป็นต่อไปในอนาคตยืดยาวสักเท่าไร สิ่งนี้แหละคือสิ่งที่ร้ายกาจที่สุด ที่ทำมนุษย์ให้เป็นทุกข์, **หมดความเห็นแก่ตัวก็จะหมดทุกข์.**

ความทุกข์มีเพราะเห็นแก่ตัว.

ไม่ว่าเขาจะกำลังถือศาสนาอะไรอยู่, เรากล้าท้าว่า ไม่ว่าเขากำลังถือศาสนาอะไรอยู่, ไปดูเถิด **ความทุกข์ของเขาจะเกิดมาจากความเห็นแก่ตัว; ถ้าเขาดับความเห็นแก่ตัวเสียได้ ความทุกข์ก็จะหมดไป** ไม่ว่าเขาจะถือศาสนาอะไรอยู่ เรากล้าท้าอย่างนี้.

มันเป็นทุกข์เพราะความเห็นแก่ตัว ไม่ใช่เป็นเรื่องของกรรมเก่า ตามที่มักจะเชื่อกัน, ว่าเป็นเรื่องของกรรมเก่า. **มันเป็นเรื่องของการควบคุมจิตไม่ได้ ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎอิทัปปัจจยตาความทุกข์ก็เกิดขึ้น, ไม่ใช่เป็นเรื่องของกรรมเก่า.** ถ้าเป็นเรื่องของกรรมเก่า เดี๋ยวนี้เราไม่มีความเห็นแก่ตัว **ดำรงจิตไว้ถูกต้องตามกฎอิทัปปัจจยตาความทุกข์ก็เกิดไม่ได้.**

และ **ไม่ใช่เป็นเรื่องของพระเจ้าบันดาล;** พระเจ้าจะบันดาลหรือไม่บันดาล ถ้ามันมี**ความเห็นแก่ตัวแล้ว** มัน

ต้องเป็นทุกข์, ถ้ามันมีความเห็นแก่ตัวแล้ว **พระเจ้าจะบันดาลให้ไม่เป็นทุกข์นั้นเป็นไปไม่ได้.** **ถ้าไม่เห็นแก่ตัวแล้ว มันก็ไม่เป็นทุกข์เอง,** ไม่ได้เกี่ยวกับพระเจ้า หรือพระเป็นเจ้าอะไรที่ไหน.

นี่ขอให้มองเห็นความสำคัญ คือมันเฉียบขาด และมันเด็ดขาด มันแน่นอนตายตัวว่า **มีความเห็นแก่ตัวที่ไหน ก็มีความทุกข์ที่นั่น,** หมดความเห็นแก่ตัวที่ไหน มันก็หมดความทุกข์.

เดี๋ยวนี้แม้**จะเป็นนักปราชญ์ ก็ยังมีความเห็นแก่ตัว**แล้วก็เป็นทุกข์แบบนักปราชญ์, หรือ**จะเป็นผู้สำเร็จ** อย่างนั้นอย่างนี้ตามที่เขาสมมติกันว่าคนนั้นคนนี้สำเร็จ ๆ, เป็นผู้สำเร็จ. **ถ้ายังมีความเห็นแก่ตัว ผู้สำเร็จนั้นก็ยังมีความทุกข์,** จะได้รับการสมมติว่าเป็นนักปราชญ์ก็ดี เป็นผู้สำเร็จก็ดี ถ้ายังมีความเห็นแก่ตัวแล้วก็ยังมีความทุกข์. ขอให้คำนวณดูให้ดี ๆ ว่ามันเป็นเรื่องสำคัญกี่มากน้อย.

ทีนี้ก็มาดูกันต่อไปว่าอาศัยหลักอะไร? อาศัยหลักอะไรที่พูดเช่นนี้? ถ้าจะพูดกันอย่าง **อาศัยหลักในพระคัมภีร์**ก็อ้างได้ว่ามีคำกล่าวไว้ชัดเจน แน่นอนว่า ***อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ*** *นี่เป็นหลักที่สำคัญที่สุด,* จึงขอร้องให้ช่วย

กำหนดจดจำไว้ให้ดีๆ ว่า ***อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ*** *- ถ้านำออกเสียได้ ซึ่งอัสมิมานะแล้ว นั่นเป็นความสุขอย่างยิ่ง, นี่คือหลัก.*

มันเป็นการกล่าวที่ลึกซึ้งเข้าไป อาจจะไม่เข้าใจสำหรับคนบางคนที่ไม่รู้จัก ว่าอัสมิมานะนั้นคืออะไร. *อัสมิ แปลว่า เรามี เราอยู่ เราเป็น, มานะแปลว่า ความสำคัญมั่นหมาย, อัสมิมานะ ก็แปลว่า ความสำคัญว่าเรามี เราเป็น.* ถ้าพูดอย่างตรงไปตรงมา ภาษาชาวบ้านธรรมดาก็คือ **ความรู้สึกว่าตัวกู ว่าของกู นั่นแหละคืออัสมิมานะ; ถ้ายังมีความรู้สึกอย่างนี้อยู่ มันต้องเป็นทุกข์.** มันช่วยไม่ได้. **ถ้านำออกเสียได้ซึ่งความรู้สึกที่ว่า มีตัวกู มีของกู ความทุกข์ก็ไม่อาจจะเกิด คือดับทุกข์สิ้นเชิง.**

สุขในภาษาคนต่างจากสุขในภาษาธรรม.

แต่เผอิญ พระบาลีตอนนี้ใช้ภาษาคนธรรมดา คือใช้คำว่าความสุข **อย่าเอาไปปนกับความสุขที่เป็นสุขเวทนา;** ที่ได้รู้สึกทางเวทนา หรือเป็นสุขเวทนา; อย่างนั้น อันนั้นมันไม่เที่ยง, แล้วมันก็ไม่เรียกว่า ความสุขที่แท้จริง, เป็นสุขเวทนาแล้วก็ไม่เที่ยง แล้วก็เป็นทุกข์. ทีนี้คำว่า **สุข-สุข ในลักษณะ**

อย่างนี้ คือดับทุกข์สิ้นเชิง, ไม่มีความทุกข์เหลืออยู่แม้แต่ประการใด ๆ, ขอให้เข้าใจคำว่าความสุขในที่นี้หมายความอย่างนี้ คือเป็น**สุขในภาษาธรรม.**

สุขในภาษาคน นั้นก็รู้กันอยู่ มีเงินมีทอง ข้าวของทรัพย์สมบัติ บุตรภรรยาสามี อำนาจวาสนาอะไร แล้วก็พอใจ, แล้วก็เป็นสุขเวทนา, นั้นอย่าเพ่อเอามาเป็นความสุขในกรณีอย่างนี้ เพราะว่าการเป็นอยู่อย่างนั้นยังเต็มไปด้วยตัวกู เต็มไปด้วยของกู : มีเงินมีทอง มีทรัพย์สมบัติข้าวของ อำนาจวาสนาบารมี **อะไรก็ตาม มันก็ยังเต็มไปด้วยตัวกู-ของกู,** มันไม่ใช่อัสมิมานัสสะ วินโย, มันยังมีอัสมิมานะอย่างเต็มที่ มันจึงไม่ใช่ความสุขในความหมายนี้.

นี่ **ขอให้รู้จักแยกคำว่าสุข** สุข นี้ออกให้ดี; ให้เป็นภาษาชาวบ้าน คนธรรมดาสามัญทั่วไป, ความสุขของเขาก็คือ**ได้เอร็ดอร่อย สนุกสนาน ตามพอใจ นั้นเรียกว่า ความสุขในภาษาคน** ภาษาชาวโลก ภาษาปุถุชน, หรือพูดให้ตรงหน่อยก็ว่า ภาษาคนโง่. ต่อเมื่อ**ไม่มีความเสียดแทงใด ๆ ในจิตใจ, ไม่มีความหนักอกหนักใจ,** ไม่มีความวิตกกังวลอะไรนี่, **จึงจะเป็นสิ่งที่ควรจะเรียกว่าความสุขแท้จริง,** แล้วก็เป็น**ความสุขในภาษาธรรมะ** คือภาษาของบุคคลผู้รู้ธรรมะ ก็เรียก

ว่าความสุข.

คำว่า *นำออกเสียได้ซึ่ง อัสมิมานะ เป็นความสุขอย่างยิ่ง* **นั้นเป็นความสุขในภาษาธรรมะ คือเป็นสุขที่ไม่ต้องมีเหยื่อ,** ไม่ต้องมีอามิสเข้ามาช่วยเหลือ, แต่กลับจะเป็นสุขที่อยู่เหนือเหยื่อ เหนืออามิส ปราศจากอามิสโดยประการทั้งปวง.

สุขแท้จริง
คือนำความรู้สึกเป็นตัวกู-ของกูออกไปได้.

สุขมีอยู่สองอย่าง อย่างนี้, อย่างต่ำมันก็หมายถึง **สุขที่ต้องมีเหยื่อ** มีอามิส มีเหยื่อมาเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริม. **ความสุขแท้จริงอย่างสูงนั้นไม่ต้องมีเหยื่อ** เหล่านี้เรียกว่า **สุขไม่มีอามิส.** เรียกเป็น *ภาษาบาลี* ก็ว่า *สามิสสุข สุขมีเหยื่อ, นิรามิสสุข สุขไม่มีเหยื่อ;* เมื่อพูดว่า **สุขโดยแท้จริง** ก็ต้องหมายถึง **สุขที่ไม่มีเหยื่อ,** ขอให้เข้าใจกันไว้ให้ถูกต้องเสียแต่แรก ๆ. **การนำอัสมิมานะออกเสียได้นั้น ก็คือการนำความรู้สึกว่าตัวกู ว่าของกูออกไปเสียได้นั่นเอง.**

ภาษาบาลี ก็มีเรียกอยู่ว่า *อัตตา คือ ตัวกู, อัตตนียา คือ ของกู.* แต่ภาษาบาลีเขาไม่มีคำสูงคำต่ำเหมือนภาษาไทย, ภาษาไทยมีสูงมีต่ำ พูดได้ตามพอใจว่า ตัวข้าพเจ้าของข้าพเจ้า

มันก็ไม่หยาบคายอะไร, ตัวตนหรือของตนก็ค่อยยังชั่วหน่อย, แต่พอเป็นตัวกู หรือของกู ก็เรียกกันว่า *เป็นคำหยาบ;* มันก็**ต้องหยาบ เพราะมันออกมาจากกิเลส** นี่, มันเป็นความรู้สึกที่ออกมาจากกิเลส มันก็มีความหมายหยาบกว่า ความรู้สึกตามธรรมดา หรือความรู้สึกที่ออกมาจากปัญญา ความรู้แจ้งตามที่เป็นจริง.

ตัวกู-ของกูเกิดได้จากปัจจัยทั้งภายใน-ภายนอก.

การ**เกิดตัวกู**, การ**เกิดของกู เกิดจากภายนอกปรุงแต่งก็ได้** คือมีเหตุมีปัจจัยอะไรที่เป็นของภายนอก เป็นสัตว์สังขารเป็นอะไรก็ได้ ที่เป็นของภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องปรุงแต่งให้เกิดความรู้สึกอันนี้ก็ได้, **หรือเกิดปรุงแต่งขึ้นในภายใน**โดยไม่ต้องมีอะไรจากภายนอกเข้าไปเกี่ยวข้อง มัน**ก็เกิดได้**เหมือนกัน **เพราะว่าเราได้สะสมความเคยชินแห่งกิเลสไว้มากมาย** ที่เรียกว่า อนุสัย อนุสัย และอาสวะ, *อนุสัย* หรือ *อาสวะมันมีอยู่ในภายในมันก็ออกมาได้เมื่อมีเหตุปัจจัยในภายใน.* ถ้าเหตุปัจจัยมาจากภายนอก มันก็ปรุงแต่งขึ้นมาใหม่ เป็นเรื่องใหม่ เป็นเรื่องข้างนอก.

ฉะนั้น **การเกิดแห่งตัวกู หรือของกูนี้ มีได้ทั้งจาก**

เหตุปัจจัยในภายใน, และเหตุปัจจัยภายนอก. ขอให้รู้จักไว้ให้ดี ๆ มันกว้างขวางอย่างนี้ มันจึงควบคุมยาก, มันจึงยากแก่การควบคุมเป็นธรรมดา. นี่แหละ หลักที่เราจะ*อาศัยพระบาลีก็มีอยู่อย่างนี้;* แต่ว่าหลักที่เราจะ*อาศัยเหตุผลเฉพาะหน้าที่เราจะคิดนึกรู้สึกได้ มันก็มีอยู่อย่างนี้.* ขอให้ลอง **มีตัวกูมีของกู** ความรู้สึกที่เป็นตัวกู-ของกู **มันก็ว่างไม่ได้,** ว่างไม่ได้, **มันแบกของหนัก,** แบกตัวกู แบกของกู มันก็**ต้องเป็นทุกข์.**

ฉะนั้น **ขอให้อาศัยสังเกต** ให้มองเห็นชัดตามที่มันจะรู้สึกได้จากภายใน, **อย่าต้องเอาตามตัวหนังสือหรือตามพระบาลีอย่างเดียว** หรือฝ่ายเดียว. **จงพยายามทำความเข้าใจตามพระบาลีนั่นเอง, แต่ว่าให้รู้จักตัวจริง ซึ่งมันมีอยู่ในภายใน** ซึ่งจะได้วินิจฉัยจะได้พิจารณา จะได้แยกแยะใคร่ครวญเป็นลำดับ ๆ ไป.

พิจารณาความเห็นแก่ตัวในแง่ต่าง ๆ.
หัวข้อที่จะศึกษา ก็มีอยู่เป็นข้อ ๆ เป็นลำดับ.
โดยพยัญชนะ อรรถ และไวพจน์.

ข้อแรกนี้ก็อยากจะให้พิจารณากัน **โดยพยัญชนะ** คือ**คำพูดหรือตัวหนังสือ** ก็แล้วแต่ สำหรับจะใช้เรียกมัน เรียกว่า

พยัญชนะ **ในภาษาไทยก็มีคำเรียกว่า ความเห็นแก่ตัว,** ความเห็นแก่ตัว. ภาษาอื่น ๆ เขาก็มีคำตามภาษาของเขา, **ภาษาไทย**เราเรียกว่า**ความเห็นแก่ตัว, ภาษาบาลี**ก็เรียกว่า*อัสมิมานะ* **ความถือว่าเรามีอยู่,** เรามีอยู่. เอาในภาษาไทยเป็นหลักเข้าใจได้ง่ายว่า ความเห็นแก่ตัว ซึ่งมีชนิดประเภทหลายอย่าง ซึ่งจะได้พิจารณากันต่อไป.

ทีนี้ก็ดู **โดย อรรถะ,** โดยอรรถะ ธรรมดานั้นเราจะศึกษาอะไรก็ศึกษาโดยพยัญชนะก่อน, แล้วก็ศึกษาโดยอรรถะคือความหมาย. **โดยอรรถะ หรือความหมาย, ความเห็นแก่ตัวก็คือ อวิชชาที่เกี่ยวกับตัวตนหรือของตน,** เกี่ยวกับตัวกูหรือของกู. อวิชชาที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตัวตนหรือของตน ตัวกูหรือของกูนี้ *อรรถะ ของคำว่าความเห็นแก่ตน มันเป็นความไม่รู้, ไม่รู้จักตามที่เป็นจริง.* **จิตนั้นไม่รู้ ไม่ใช่ใครไม่รู้, จิตนั้นมันไม่รู้. จิตนั้นมันก็หมายมั่นเอาเองว่า** อะไรเป็นตัว-ตนบ้าง อะไรเป็นของตนบ้าง, **ตามความโง่ของจิต** ซึ่งมันมีรากฐานลึกซึ้งเป็นสัญชาตญาณ, แล้วก็โง่ลึกโง่สูงขึ้นมาถึงเป็นกิเลส.

ถ้าจะดูถึงคำที่ใช้แทนกันได้ คำเรียกที่ใช้แทนกันได้คือไวพจน์, **ไวพจน์คำแทนชื่อ คำใช้แทนกันได้,** **ความเห็น**

แก่ตัวก็มีคำที่ใช้แทนกันได้ก็ คือคำว่า อัตตวาทุปาทาน- *ความยึดมั่นถือมั่นอันเป็นเหตุให้กล่าวว่าตน,* **ความยึดมั่นถือ-มั่นด้วยอำนาจอวิชชา อันเป็นเหตุให้รู้สึกและพูดออกมาว่าตนหรือกู,** นั่นไวพจน์ของมัน ชื่อที่จะใช้แทนกันได้.

หรือจะเล็งไปที่ **สัญชาตญาณแห่งความมีตัว** ก็ได้เหมือนกัน, เรียกว่า **เป็นคำที่ใช้แทนกันได้. สิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดมีสัญชาตญาณ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาได้เอง** โดยไม่ต้องมีใครสอนให้ก็ได้, นี้ก็เคยพูดกันมาแล้ว เรื่องสัญชาตญาณ. ความรู้สึกที่เกิดได้เองในสิ่งที่มีชีวิต; เช่นมันรู้จักวิ่งหนี รู้จักหาอาหาร รู้จักต่อสู้ รู้จักสืบพันธุ์ นี่มันก็เป็นสัญชาตญาณ.

สัญชาตญาณทั้งหลาย นั้น มันก็ **ออกมาจาก** สัญชาตญาณ**แม่บท คือสัญชาตญาณที่ทำให้รู้สึกว่ามีตัวกู** หรือมีตัวตน, สัญชาตญาณว่ามีตัวตนนี้ **มันเป็นเหตุให้ทำทุกอย่าง เพื่อความอยู่รอดของตัวตน** นับตั้งแต่ว่ารู้จักอาหาร, รู้จักหนีภัย, รู้จักต่อสู้เมื่อหนีไม่ได้ไม่ทัน, แล้วก็รู้จักยกหูชูหางกันว่าอย่างนี้, เมื่อถึงวัยที่สมควรมันก็รู้เรื่องการสืบพันธุ์หรือกามารมณ์ขึ้นมาได้เอง โดยที่ไม่ต้องให้มีใครสอน; นี่สัญชาตญาณเหล่านี้ มันตั้งอยู่บนสัญชาตญาณแห่งการมีตัวตน.

ดูให้ดีเถิดว่า **สิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีสัญชาตญาณอันนี้ซึ่ง**

เป็นเหตุให้ดำรงตนอยู่ได้ รักตน สงวนตน ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อตน; มันเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีสัญชาตญาณอันนี้, แล้วจะต้องมีความรู้สึกว่าตน. **แต่ถ้ามันยังเป็นเพียงสัญชาตญาณยังไม่**เข้มข้นมาก, **ยังไม่เข้มข้นถึงกับที่จะเป็นความเห็นแก่ตน** มันเป็นเพียงการสงวนตน รักษาตน คุ้มครองตน, แต่ถ้าว่ามันเลยนั่น **มันควบคุมไว้ไม่ได้** มันเลยนั่นออกไปแล้ว **มันก็เป็นความเห็นแก่ตน;** นี่เรียกว่า**สัญชาตญาณ** ที่ได้เจริญงอกงาม**แปรรูปขึ้นมาเป็นกิเลส,** เป็นกิเลสมากกว่าสัญชาตญาณตามปกติ, มีความรู้สึกเป็นความเห็นแก่ตนขึ้นมา เรียกว่าฤทธิ์เดชมันมากขึ้น แล้วก็มีความร้ายกาจทำให้เกิดเป็นทุกข์แก่ตัวผู้นั้นและแก่ผู้ที่มาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องวินิจฉัยกันโดยละเอียดในเรื่องนี้.

ลักษณะ, ประเภท, อาการ, อุปมา.

ทีนี้จะดูกันถึง **ลักษณะของความเห็นแก่ตัว** ว่ามันมีลักษณะ**กลัดกลุ้มอยู่ภายในก็มี,** มีลักษณะ**แสดงออกมาภายนอกก็มี :-**

ความเห็นแก่ตัวที่กลัดกลุ้มอยู่ในภายใน เกิดความรู้สึกได้ต่าง ๆ นานา, **ให้เกิดความรู้สึกระแวงสงสัย** วิตกกังวล

อาลัยอาวรณ์, กระทั่งรู้สึกไม่ได้ว่ามันต้องการอะไร ทั้งที่มีมันมีความรู้สึกอยู่ มันก็ยังรู้สึกไม่ได้ว่า มันต้องการอะไร, เพราะมันลึกซึ้งแต่มันก็ยังต้องการอยู่นั่นแหละ. นี่ **เป็นเหตุให้นอนไม่หลับ,** หรือวิตกกังวล อาลัยอาวรณ์. ความเห็นแก่ตัวอยู่คนเดียว แสดงอยู่ในภายใน มันก็กลัดกลุ้มอยู่คนเดียว.

ถ้ามัน **แสดงออกมาภายนอก** มันก็อาละวาด, **อาละ-วาดกับตัวเอง อาละวาดกับผู้อื่น,** ยุ่งยากลำบากกันไปหมด เพราะความเห็นแก่ตัวที่มันมีลักษณะอย่างนี้.

ถ้าจะ**แยกความเห็นแก่ตัวออกเป็นประเภท ๆ** มันก็จะพอมองออกเห็นได้ว่า **ในระดับธรรมดาสามัญ** ของคนธรรมดา ที่รู้จักดีหรือพูดกันอยู่ มันก็คือ **ความไร้ศีลธรรม อันน่าเกลียด** มันไม่มีศีลธรรม มันเห็นแก่ตัวจนเขาด่ากันทั้งบ้านทั้งเมือง, ความเห็นแก่ตัวในระดับศีลธรรมก็มีอยู่เพียงเท่านี้.

ถ้าในระดับปรมัตถธรรม มันมากกว่านั้นมาก, **แม้จะไม่ถูกใครด่า มันก็เป็นทุกข์, เป็นทุกข์อย่างลึกซึ้งอยู่ในภายในจิต** มันมีความรู้สึกว่าตัวตนว่า ของตนอยู่คนเดียวก็จริง แต่มันก็เป็นทุกข์ทรมานอย่างลึกซึ้งอยู่ในภายใน. นี้มัน**มีการถือตัวถือตน เพราะอวิชชา;** เพราะไม่รู้ตามที่เป็นจริงว่ามันไม่มีตัวมีตน, แล้วไปโง่ไปหลงไปยึดมั่นเอา ให้มีตัวมีตน

มันก็แสดงบทบาททรมาน ที่จะเรียกว่า มันกัดเอาๆ มันกัดเอาเจ็บปวดอย่างยิ่ง.

เอ้า ทีนี้มาดูถึง **อาการของความเห็นแก่ตัว ก็ต้องใช้คำว่ากัด**อีกนั่นเอง, อาการของความเห็นแก่ตัวมันเกิดขึ้นมาเพื่อจะกัด, **มันกัดภายใน กัดอยู่ในใจ,** แล้วมัน**กัดอยู่ภายนอก** กัดออกมาภายนอก จนไปถึงผู้อื่นนี่มันกัด. **อาการของมันคือมันกัด ทำให้เป็นทุกข์ ทำให้เจ็บปวด กัดตัวเองบ้าง กัดผู้อื่นบ้าง,** เพราะว่ามันเกิดขึ้นมาเพื่อกัด.

นี่ถ้าจะอุปมา **อุปมาความเห็นแก่ตัวนี้มันเกิดมาจากตัว,** แล้วมันก็กัดตัว. มันน่าหัวหรือไม่น่าหัว, **ความเห็นแก่ตัวมันกลับกัดเอาตัว** นั่นแหละ, ความเห็นแก่ตัวมันเกิดมาจากตัว และก็กลับกัดเอาตัวนั่นแหละ; เรียกว่าน่าหัวหรือสมน้ำหน้าก็แล้วแต่จะเรียก.

นี่มัน*เหมือนกับว่า สนิมเหล็กที่มันเกิดจากเหล็ก, แล้วมันก็ไม่กัดใคร มันก็กัดเหล็กนั้น กัดเหล็กอันเป็นที่ตั้งที่เกิดของมัน. สนิมเหล็กมันกัดเหล็กฉันใด ความเห็นแก่ตัวมันก็กัดตัวนั้นแหละ,* กัดตัวเองนั่นแหละ ฉันนั้น เหมือนกันนี่เรียกว่าอุปมา **ยิ่งมีมากก็ยิ่งกัดมาก, ยิ่งมีลึกก็กัดลึก, มันกัดเต็มที่ตามเวลาตามสถานการณ์.**

อัสสาทะ - เสน่ห์.

เอ้าทีนี้ก็ดูต่อไปถึงสิ่งที่เรียกว่า**อัสสาทะ,** *อัสสาทะ เสน่ห์อันจับอกจับใจ คนให้หลงใหล* เรียกว่า อัสสาทะ. **ความเห็นแก่ตัวนั้น** แม้มันจะเป็นความเลวร้ายสักเท่าไร แต่มันก็**มีอัสสาทะ** คือมี เสน่ห์หลอกให้คนพอใจ **มีเสน่ห์เหลือประมาณ** เหนียวแน่นยิ่งกว่าสิ่งใด. **คนโง่เมื่อได้เห็นแก่ตัวก็รู้สึกพอใจ, แล้วก็มีความคิดที่จะเห็นแก่ตัวต่อไป;** ยิ่งได้เห็นแก่ตัวยิ่งพอใจ, ยิ่งได้เอาเปรียบผู้อื่นได้ยิ่งพอใจ, เรียกว่าเห็นแก่ตัวได้มากเท่าไร ก็ยิ่งพอใจยิ่งสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น. อันนี้มันเป็นอัสสาทะหรือเสน่ห์ หรือคุณค่าสำหรับคนโง่จะหลงใหล ก็เรียกอัสสาทะ, ความเห็นแก่ตัวมีเสน่ห์มากอย่างนี้.

อาทีนวะ - ความเลวร้าย.

ทีนี้ในทางตรงกันข้ามพร้อม ๆ กับเสน่ห์ **มีเสน่ห์เท่าใดมันก็มีความเลวร้ายมากเท่านั้น; มีเสน่ห์มากเท่าไรก็มีอาทีนวะ หรือความเลวร้ายมากเท่านั้น.** นี่มันคู่กัน *อัสสาทะคือเสน่ห์, อาทีนวะ คือความเลวร้าย พิษร้าย, มันมีเสน่ห์อัสสาทะมากเท่าไร, มันก็มีอาทีนวะ ความเลวร้ายมากเท่านั้น,*

มันกัดบุคคลผู้นั้น เป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา และยิ่งกว่านั้นก็เป็นที่ชังน้ำหน้าของเพื่อนบ้าน.

มองดูข้อนี้หน่อย **ไม่มีใครชอบคนที่เห็นแก่ตัว;** ถ้าเขามองเห็นเขาก็ด่าว่า ได้ชาติเห็นแก่ตัว, ไปแสดงความเห็นแก่ตัวให้ใครเห็นเข้าที่ไหน มันก็ถูกด่ากลับมาว่า ไอ้ชาติเห็นแก่ตัว มันก็**ทำให้คนนั้นสูญเสียความเคารพนับถือ** ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความไว้วางใจ ไม่มีใครอยากจะคบหาสมาคม, มีแต่คนบุ้ยปากกันให้ไปเสียให้พ้น อย่าเข้ามาที่นี่. ส่วนตัวบุคคลมันก็มีถึงอย่างนี้.

ทีนี้ถ้าเป็นเรื่องของครอบครัว ถ้าครอบครัวนี้มันเป็นครอบครัวที่เห็นแก่ตัว, ทุกคนในครอบครัวเห็นแก่ตัว, เป็นครอบครัวที่เห็นแก่ตัว แล้วจะเป็นอย่างไร คิดดูเอาเองก็ได้ *มันก็มีแต่คนหวาดกลัว ไม่อยากจะเกี่ยวข้อง;* แต่มันยิ่งไปกว่านั้น ไม่มีความเคารพนับถือ จะเป็นที่ดูถูกดูหมิ่นดูแคลน.

ถ้าหมู่บ้านนี้มีแต่ผู้เห็นแก่ตัว หมู่บ้านนี้ทั้งบ้านนี้ก็ไม่มีใครอยากจะเข้ามา, ถ้าเป็นบ้านเป็นเมือง จะเรียกว่าเมืองไทยเมืองจีนเมืองฝรั่งอะไรก็ตาม **ถ้ามันเห็นแก่ตัว ก็ไม่มีใครอยากจะคบหาสมาคม;** อย่างที่เขาพูดกันติดปากว่า ยิว หรือแขกบางพวกเห็นแก่ตัวจัด จนไม่มีใครอยากคบค้าสมาคม ที่

พูดกันอยู่แต่ก่อน ยกเอาพวกยิวขึ้นมาเป็นสำคัญเป็นตัวเอ้ในการที่เห็นแก่ตัว. แต่มันก็ไม่มีแต่พวกยิวดอก หรือว่าใครเกิดเห็นแก่ตัวขึ้นมา คนนั้นก็กลายเป็นยิวก็ได้ จะเป็นไทยเป็นจีนเป็นแขกอะไร ถ้ามันเห็นแก่ตัวจัดขึ้นมา ก็สมมติให้เป็นยิวขึ้นมา คือเป็นผู้เห็นแก่ตัว, นี่โทษของความเห็นแก่ตัว.

ทีนี้มัน ได้ก่อให้เกิดการกระทำต่าง ๆ นานาขึ้นมาจนเป็นปัญหาเต็มไปทั้งโลก; แม้ว่าเรื่องนี้จะได้เคยพูดมาบ้างแล้ว ก็อยากจะพูดอีกทีเพื่อย้ำไว้ในที่นี้ในฐานะเป็นคู่มือว่า *โลกเรานี้ยังไม่มีปัญหา,* ยังไม่มีความเดือดร้อน แต่สมัยโน้นสมัยแรก ๆ *สมัยดึกดำบรรพ์ ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำมาหากิน* ไม่เกี่ยวข้องไม่สังคมกัน, ความเห็นแก่ตัวมันก็แสดงออกมาไม่ได้.

ครั้น **ต่อมา ๆ** มนุษย์คนป่านั้นมันเจริญขึ้น ๆ จนรู้จักเอาเปรียบ, **รู้จักเห็นแก่ตัว มันก็มีปัญหาเกิดขึ้นมาทันที.** เมื่อก่อนมันก็ไปเก็บของที่มีอยู่ในป่า มากินมาใช้เป็นวัน ๆ ๆ หาเช้ากินเย็น, หาเช้ากินเย็น ต่อมาก็**เกิดคนเห็นแก่ตัวเอามากกว่าจำเป็น,** เอามามากกว่าจะกินวันเดียว เอามากักตุนไว้มาก. นี่ **ความเห็นแก่ตัว มันเริ่มตั้งต้น,** แล้วมันก็เป็นเหตุให้เกิดขัดแย้งกัน, ขัดแย้งกันก็เกิดกักตุนกันมากขึ้น ๆ มันก็เป็นปัญหามากขึ้น.

ต่อมามันก็คิดลักขโมย ที่เพื่อนเอามาเก็บกักไว้, ต่อมามันคิดเอาเปรียบ มันคิดอิจฉาริษยา, สิ่งเหล่านี้ซึ่งไม่เคยมีอยู่ในโลกแต่ก่อน มันก็มีขึ้นมา. สัตว์เดรัจฉานยังทำสิ่งเหล่านี้ไม่เป็น เพราะฉะนั้น ปัญหามันมีน้อย, คนนี่ **เมื่อเป็นคนขึ้นมาแล้ว มันก็มีสติปัญญาชนิดนี้ สำหรับจะทำความเห็นแก่ตัวนี่ เกิดขึ้น ๆ.** ในโลกนี่มันก็เริ่มมีปัญหาตั้งต้นขึ้นมาจากความเห็นแก่ตัว แล้วก็ค่อย ๆ เจริญงอกงามขึ้นมาตามลำดับของความเจริญ ของมนุษย์เราไปตามยุคตามสมัย.

ครั้นมาถึง**ยุคถึงสมัยที่เจริญด้วยสติปัญญาอย่างอื่น,** มันก็ใช้ความคิดความฉลาดหรือปัญญานั้น **สร้างเครื่องมือขึ้นมา,** เครื่องมือวิเศษ เครื่องทุ่นแรง เครื่องจักร เครื่องอะไรขึ้นมา, **ก็ใช้เครื่องมือเครื่องทุ่นแรงนี้ เอาเปรียบผู้อื่นกอบโกยท่าเดียว.** เมื่อผู้อื่นมันไม่มีเท่ามีทันหรือไม่มี คนที่มีมันก็**มีโอกาสที่จะใช้ความเห็นแก่ตัวเอาเปรียบ.** การที่จะมีปัจจัยเครื่องผลิตทุกชนิด มันก็ใช้ปัจจัยนี้เอาเปรียบ นี่มัน**เกิดมีการแยกเป็นสองฝ่าย, ฝ่ายที่ฉลาดและสามารถเอาเปรียบ,** และ**อีกฝ่ายหนึ่งไม่ฉลาด** ไม่สามารถจะเอาเปรียบ **มีแต่ถูกเอาเปรียบ** มันก็เกิดคนเป็นสองประเภทขึ้นมา. เดี๋ยวนี้เรียกกันว่านายทุนพวกหนึ่ง, ชนกรรมาชีพพวกหนึ่ง, แล้วเป็น

ถ้าเป็นสมัยโบราณ พุทธกาลอย่างนั้น คนมั่งมี หรือมีอำนาจมากเขาไม่คิดที่จะเอาเปรียบ อย่างนั้น, เขากลับคิดจะช่วยเหลือคนจน. ตัวเศรษฐีเองก็ดี บริวารของเศรษฐีเองก็ดี ทำงานเต็มที่, กินใช้เหลือแล้วเอาไปตั้ง โรงทานนี่ มันก็ไม่เกิดการเอาเปรียบอย่างนี้.

ปัญหาอย่างไรก็อ่านดูฟังดูก็แล้วกัน, นายทุนเขาทำอย่างไร, คนยากจนเขาทำอย่างไร, มันก็เดือดร้อนกันเหลือประมาณ ต่อสู้กันอยู่อย่างไม่หยุดหย่อน.

ถ้าเป็น**สมัยโบราณ** พุทธกาลอย่างนั้น **คนมั่งมีหรือมีอำนาจมากเขาไม่คิดที่จะเอาเปรียบ** อย่างนั้น, **เขากลับคิดจะช่วยเหลือคนจน.** เขาตั้งโรงทานช่วยเหลือนักบวชช่วยเหลือคนจน คนมั่งมีสมัยโบราณ, แล้ว**คนจนก็ยินดีที่จะร่วมมือรับใช้สอย** เป็นข้าทาสบริวาร. แสวงหามาได้แล้วก็มากินมาใช้, เหลือกินเหลือใช้ก็มีความเห็นร่วมกันว่าเอาไปตั้งโรงทาน. ตัวเศรษฐีเองก็ดี บริวารของเศรษฐีเองก็ดี ทำงานเต็มที่, กิน

ใช้เหลือแล้วเอาไปตั้งโรงทานนี่ มันก็ไม่เกิดการเอาเปรียบอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้คนที่สามารถ หาได้มาก **ก็คิดจะหาต่อไปอีก,** ไม่คิดจะมาช่วยผู้อื่นด้วยการตั้งโรงทาน. **คนยากจนมันก็โกรธแค้นขึ้นมา** ถูกเอาเปรียบมากเข้า, มันก็คิดจะต่อสู้คิดจะล้างผลาญ. นี่มันจึงเกิดการรบราฆ่าฟันต่อสู้กันระหว่างคนมั่งมีกับคนยากจน, แต่ก็ทำอยู่ลึกลับ อย่างลับ ๆ.

พอมาถึงเดี๋ยวนี้แล้ว มันก็พอจะมองเห็นได้ว่ามันสูงสุดแล้วนะ ประเทศทั้งหลายในโลก เขาแบ่งออกเป็นสองฝ่าย : ฝ่ายที่จะถือลัทธินายทุน, ฝ่ายที่จะถือลัทธิคอมมิวนิสต์ : มันก็คิดจะทำลายซึ่งกันและกัน ความหวังก็เตลิดเลยไปถึงว่าจะครองโลก. **ความเห็นแก่ตนเดี๋ยวนี้ไม่ได้อยู่ต่ำต้อยเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้ว สูงขึ้นไปถึงจะครองโลก;** ฝ่ายนายทุนก็จะครองโลก, ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็จะครองโลก ก็สร้างเครื่องมือสำหรับจะล้างผลาญฝ่ายตรงกันข้าม.

เคยอ่านหรือ*เคยได้ฟัง* *เรื่องเกี่ยวกับอาวุธมหาประลัย*ของเขานั้นว่า สร้างกันขึ้นมา, *สร้างกันขึ้นมาชนิดที่จะล้างผลาญฝ่ายอื่นเป็นหัวรบปรมาณู ว่าตั้งห้าหมื่นหัว* นะ. นี่ที่มนุษย์สองฝ่ายนี้ได้สร้างหัวรบปรมาณูขึ้นมา สำหรับจะล้างผลาญกัน

นั้น กว่าห้าหมื่นหัวนะทั้งสองฝ่าย, เขาคำนวณว่าห้าหมื่นหัวนี้จะสามารถจะทำลายโลกมนุษย์นี้ให้วินาศไปได้สัก ๓-๔ หน, เอากับมันซิ. แต่เดี๋ยวนี้มันยังมีอะไร ยังกลัวอะไรกันอยู่ ยังไม่ได้ใช้, ความเห็นแก่ตัวยังไม่มากพอที่จะให้ใช้อาวุธนี้, ยังรีรอกันอยู่. แต่มันก็ได้**สร้างขึ้นมาโดยความเห็นแก่ตัวโดยหวังจะครองโลก.**

ความเห็นแก่ตัวนิดเดียว มันก็โตขึ้นมา, โตขึ้นมาจนเต็มโลก, จน **จะครองโลกด้วยความเห็นแก่ตัว.** นี่ดูเถิด **อาทีนวะ โทษความเลวร้ายของความเห็นแก่ตัวนั้นมันมีได้ถึงขนาดนี้นะ, ชนิดใหญ่จะครองโลกจะจัดการกันทั้งโลกเลย.**

เอ้า, ทีนี้มาดูโลกภายในกันบ้าง **ความเห็นแก่ตัว**นิดเดียวนั่นแหละ มันก็ขยายออก ขยายออก, **ขยายออกเป็นความรู้สึกอีกหลายชนิด ซึ่งเผาลนจิตใจ** วิญญาณอะไรก็ตามให้เร่าร้อน, **ให้เร่าร้อนสูงสุดเหลือประมาณ.** จะระบุชื่อไว้พอเป็นเครื่องกำหนดจดจำว่า ความเห็นแก่ตัวนี้มันทำให้เกิดความเลวร้ายในทางจิตใจ ขึ้นได้กี่อย่างกี่ประการ, จะลองพิจารณากันดู, แล้วก็จะได้จำไว้ด้วยว่า **ความเลวร้ายเหล่านี้จะหมดไปก็ต่อเมื่อหมดความเห็นแก่ตัว** เพราะฉะนั้น สิ่ง

ความรัก ความโกรธ ความเกลียด
ความกลัว ความตื่นเต้น ความวิตกกังวล
ความอาลัยอาวรณ์ ความอิจฉาริษยา
ความหวง ความหึง แล้วก็ ความยกตนข่มท่าน
แล้วก็หลงใหลในของเป็นคู่ และลำเอียงอคติ
บิดพลิ้วในหน้าที่ที่ควรกระทำ ก็แสดงบทบาท
ของความเห็นแก่ตัวนานาชนิดออกมา.

เหล่านี้เรามีไว้สำหรับวัดว่า หมดความเห็นแก่ตัวหรือยัง.

ตัวอย่างความเลวร้ายของความเห็นแก่ตัว.

ความเลวร้ายเหล่านี้ จะระบุออกมาเป็นตัวอย่างเพียงสัก ๑๕ อย่าง ที่จริงมันมีมากกว่านั้นมาก ๑๕ อย่างนี้ ก็คือ *ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความวิตกกังวล ความอาลัยอาวรณ์ ความอิจฉาริษยา ความหวง ความหึง แล้วก็ ความยกตนข่มท่าน แล้วก็หลงใหลในของเป็นคู่ และลำเอียงอคติ บิดพลิ้วในหน้าที่ที่ควรกระทำ ก็แสดง*

บทบาทของความเห็นแก่ตัวนานาชนิดออกมา.

สิ่งแรก เรียกว่า **ความรัก; ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัวมันไม่มีความรัก,** แม้จะยังรักบริสุทธิ์เมตตากรุณา ก็ยังต้องเป็นเรื่องเห็นแก่ตัว, รักอย่างเมตตากรุณาเป็นพรหมวิหารนั้นมันก็มีตัวทั้งสองฝ่าย, มีตัวผู้ที่จะให้ มีตัวผู้ที่จะรับ. ฉะนั้น **ถ้าเป็นเรื่องความรักอย่างกามารมณ์แล้ว ก็ยิ่งมีความเห็นแก่ตัวชั้นต่ำสุด ชั้นเลวทราม ชั้นสกปรก,** ถ้าขึ้นชื่อว่าความรักแล้ว มันต้องมาจากความเห็นแก่ตัวอย่างนี้.

ทีนี้ **ความโกรธ, ถ้ามันไม่เห็นแก่ตัวมันไม่โกรธ**ดอก **ใครทำอะไรแก่เรา** ด่าเรา ทำอะไรแก่เรา เอาเปรียบเรา **ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัวไม่โกรธดอก,** มันโกรธไม่ได้. ถ้ามันเห็นแก่ตัวมันต้องโกรธ, มันก็ต้องโกรธแหละ, นี่ความเห็นแก่ตัวทำให้เกิดความโกรธ.

ทีนี้ **ความเกลียด มันไม่ได้อย่างตัวต้องการ,** ไม่สบตาไม่สบใจของตน มันเห็นแก่ตัว มันก็เกลียดนั่นเกลียดนี่. บางทีก็เกลียดอย่างโง่เขลา ในสิ่งที่ไม่ควรจะเกลียด, อย่างนี้ก็มี. **ความเกลียดนี้มันแผดเผาจิตใจมิใช่น้อย** ไปใคร่ครวญดูให้ดี ว่าเกลียดอะไร แล้วมันเดือดร้อนเท่าไร.

ทีนี้ ความกลัว มันก็มีความเห็นแก่ตัว โดยเฉพาะ

มันไม่ต้องการจะตาย เมื่อมันแสดงอาการว่าจะมาทำให้ตาย มันก็กลัว; แม้เป็นเพียงรูปภาพมันก็กลัว เพราะมันมีความหมายของการที่ว่าจะทำให้ตาย. ผีหลอกมันก็กลัว ทั้งที่มันไม่ได้มีอะไรมากมาย; แต่มันก็มีความหมายว่าจะทำให้ตาย, มันก็กลัว ความกลัวสารพัดอย่างมาจากความเห็นแก่ตัว.

ทีนี้ **ความตื่นเต้น เมื่อได้ตามที่ตัวอยากจะเห็นอยากจะมี อย่างนี้ก็ตื่นเต้น** ตื่นเต้น, มีอะไรมาก็ตื่นเต้นในความแปลกประหลาด เพราะว่าตัวมันชอบของแปลก ๆ มันก็ตื่นเต้น จะเป็นเรื่องเล่นหัวสนุกสนานการกีฬาอะไรก็ตาม, ตื่นเต้นในเรื่อง เช่น กายกรรมแสดงฝีไม้ลายมือ กายกรรมก็ตื่นเต้น, มันถูกใจตัว มันกระตุ้นความรู้สึกของตัว. **ถ้ามันไม่มีความเห็นแก่ตัว มันไม่ตื่นเต้นให้เสียเวลา,** เที่ยววิ่งกันไป เที่ยววิ่งกันมา เที่ยวทัศนาจร บ้านนั้นเมืองนี้ ก็เพื่อความตื่นเต้นได้เห็นของแปลก ก็เพราะความเห็นแก่ตัว. ถ้ามันไม่มีความเห็นแก่ตัวมันก็ไม่ตื่นเต้น. ต่อให้ไปโลกพระจันทร์ ไปเที่ยวเล่นที่โลกพระจันทร์ มันก็ไม่ตื่นเต้น ถ้ามันไม่มีความเห็นแก่ตัว, ถ้ามีความเห็นแก่ตัวมันก็ตื่นเต้น **เรื่องความตื่นเต้นนี้**ก็ไม่ใช่เล่นนะ **สร้างปัญหามากเหมือนกัน** ก็นอนไม่หลับเหมือนกันแหละ ความตื่นเต้นนี้, รักโกรธเกลียดกลัวตื่นเต้น.

ทีนี้ก็ วิตกกังวล เป็นเรื่องอนาคต, **วิตกกังวลเป็นเรื่องอนาคต, อาลัยอาวรณ์เป็นเรื่องอดีต.** จะเป็นอารมณ์ในอนาคตก็วิตกกังวลว่ามันจะเป็นอย่างไร, จะเกิดอะไรขึ้น ก็นอนไม่หลับเหมือนกัน. **ถ้าเป็นเรื่องอดีต** อาลัยอาวรณ์ลืมไม่ได้ **ลืมไม่ลงมันก็ทรมานใจ.**

ทีนี้ **อิจฉาริษยา** นี้ก็เห็นแก่ตัวจึงอิจฉาริษยา **: ไม่ให้เขาเป็นคู่แข่งขัน, ไม่ให้เขาดีเท่าตัว, ไม่ต้องพูดถึงเกินหน้าตัว,** เพียงแต่ดีเท่าตัวมันก็ไม่ชอบเสียแล้ว. **ความ-อิจฉาริษยานี้เผาผลาญมากที่สุด,** ฝ่ายถูกอิจฉาไม่รู้ด้วยซ้ำไปมันก็เผาผลาญผู้อิจฉาริษยา. ลองคิดอิจฉาริษยาใครซิ, มันเผาผลาญจิตใจทันที ทั้งที่ฝ่ายโน้นยังไม่รู้สึกตัวเลย. นี่ **ความ-อิจฉาริษยานี่ เป็นความเห็นแก่ตัวที่ดุเดือดขึ้นมา พลุ่ง-พล่านขึ้นมา ก็เผาผลาญผู้อิจฉาริษยา.**

ความหวงไปเสียทุกอย่าง มันก็นอนไม่หลับ, **ความ-หวงนั้นถ้าเข้มข้นหนักเข้า ๆ ก็เป็นความหึง** ซึ่งถึงกับให้ฆ่ากันตายได้. ข่าวที่ไม่น่าเอามาพูดเกี่ยวกับความหึงมีในหน้าหนังสือพิมพ์เกือบจะทุกวันเลย ความหวงนั้นมันกว้างหรือมันเนือย อ่อนกว่าความหึง, ความหึงนั้นมันเข้มข้น, **ทั้งความหวงและความหึงก็มาจากความเห็นแก่ตัว.**

ทีนี้ **ยกตนข่มท่าน** ไม่มีอะไรแล้ว **ก็พยายามที่จะทับถมความดีของผู้อื่น ด้วยการแสดงบทบาทข่มเขา นี่ก็เพราะเห็นแก่ตัว ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัว มันจะไม่ทำอาการที่ยกตนข่มท่าน** หรือผู้อื่นใด.

ทีนี้สูงขึ้นไปอีกทางหนึ่งมันเห็นแก่ตัว มัน **อยากจะสุดโต่ง** มันก็ต้องมีการยึดมั่นถือมั่น, **มันเห็นแก่ตัวก็เกลียดความชั่ว,** หรือประกาศสงครามกับความชั่ว ประกาศมิตรภาพกับความดี, นี่มันก็บ้าดีบ้าชั่ว หลงดีหลงชั่ว, มีความรู้สึกเป็นบวกเป็นลบตามสมควรแก่กรณี. แต่ดูให้ดีเถิด **จะเป็นความรู้สึกบวกหรือความรู้สึกลบ มันก็กัดหัวใจทั้งนั้นแหละ.**

เรื่อง**ของเป็นคู่** นี้ก็เคยพูดกันมาบ้างแล้ว, อยากจะให้ทบทวนความจำไว้อย่าให้ลืม, **ของเป็นคู่.** ความรู้สึกที่แบ่งแยกเป็นคู่นั้น มันเกิดมา**จากความโง่** มองเห็นเป็นสุดโต่งเป็นคู่ ๆ, เช่น **ดี** เช่น **ชั่ว** สุดโต่งฝ่ายนี้ดี สุดโต่งฝ่ายนี้ชั่ว, สุดโต่งฝ่ายนี้บุญ สุดโต่งฝ่ายนี้**บาป,** สุดโต่งฝ่ายนี้**สุข** สุดโต่งฝ่ายนี้**ทุกข์,** หรือ**ความได้**กับ**ความเสีย การแพ้การชนะ, ความได้เปรียบความเสียเปรียบ.** แม้ที่สุดแต่คู่ตรงกันข้าม เป็น**เรื่องดำ เรื่องขาว, เรื่องสั้น เรื่องยาว** เรื่องอะไรก็ตาม กระทั่งว่าความรู้สึกเป็น **เพศผู้เพศเมีย, เป็นหญิงเป็นชาย**อย่างนี้ก็ตาม.

มันเป็นความรู้สึกที่เป็นคู่, แยกออกเป็นฝ่ายสุดโต่ง. ถ้ายังไม่รู้ก็ต้องยึดถือเอามาเป็นปัญหาทั้งนั้นเลย. **ไม่รู้จักตรงกลาง** หรือไม่รู้จักอยู่เหนือ ดีมันก็วุ่นวายไปตามแบบดี ชั่วมันก็วุ่นวายไปตามแบบชั่ว ไม่สงบเลย ไม่สงบเลย; ถ้า**เหนือดีเหนือชั่ว** ขึ้นไปเสียนั่น **จึงจะสงบ.**

ขอให้ยึดเอาคำว่าสงบ ๆ นั่นแหละเป็นหลัก **ดีใจ**ก็มิใช่สงบ **เสียใจ**ก็มิใช่สงบ, แพ้ก็ไม่สงบ ชนะก็ไม่สงบ, ได้เปรียบก็ไม่สงบ เสียเปรียบก็ไม่สงบ, กำไรก็ไม่สงบ ขาดทุนก็ไม่สงบ เพราะมันรุนแรงสุดโต่งไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง. เพราะความเห็นแก่ตัว มันก็เกลียดลบก็รักบวก ภาษาที่เขาใช้กันอยู่กว้างขวางที่สุดเป็นคำว่า positivism **ความรู้สึกมองในแง่ได้ แง่เอา แง่มี** หรือ negativism **ความรู้สึกมองไปแง่ลบไม่ได้ ไม่ดี สูญเสีย.**

คนเราดิ้นรนกระวนกระวายอยู่ด้วยความรู้สึกสองประเภทนี้ นี่เรียกว่ามันไม่รู้จักสิ่งที่เป็นคู่ มันก็เกิดเป็นทุกข์ขึ้นมาจากสิ่งที่เป็นคู่. ถ้ามันรู้จักแล้วมันก็**ต้องการความสงบไม่ได้ไม่เสีย ไม่แพ้ไม่ชนะ ไม่ได้เปรียบไม่เสียเปรียบ ไม่สุข ไม่ทุกข์ ไม่บุญไม่บาป ไม่ดีไม่ชั่ว,** แต่เรื่องนี้เข้าใจยาก บางคนคงจะไม่ยอม เพราะเขายังรักดีรักสุขรักบุญอะไรอยู่มากก็ตามใจ;

แต่ข้อเท็จจริงนั้นมันไม่ใช่ความสงบ.

สิ่งที่เรียกว่าบุญ ๆ นั้นเป็นของหนัก ไปยึดถือเข้าเป็นของหนัก **ไม่ใช่ความสงบ, บาปก็ยิ่งร้ายไปกว่านั้น.** ต้องเป็นความสงบ. **ไม่ดีไม่ชั่ว ไม่บุญไม่บาป ไม่สุข ไม่ทุกข์.** เปรียบเทียบกันง่าย ๆ ที่ทุกคนมองเห็นได้ว่า **ถ้าดีใจเกินไปมันก็ระรัว จิตระรัว กินข้าวไม่ลง, เสียใจเกินไปจิตก็ระรัว, กินข้าวไม่ลง.** พอจะฟังกันออกว่าดีใจก็กินข้าวไม่ลง ไม่อร่อย, เสียใจก็กินข้าวไม่อร่อย มันต้องว่างหรือเป็นกลางหรือสงบจึงจะกินข้าวอร่อย.

นี่เป็นตัวอย่างง่าย ๆ เรื่องของเป็นคู่ **คนที่เห็นแก่ตัวนั้น** มันไม่เอา **ไม่ต้องการความสงบ, ต้องการสุดเหวี่ยงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง** หรือว่ามีปัญหาขึ้นมาเพราะสุดเหวี่ยงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง, มันเกลียดกลัวฝ่ายลบฝ่ายเสีย, มันทะเยอทะยานในฝ่ายได้หรือฝ่ายบวก. นี่เรียกว่า **คนเห็นแก่ตัว มันก็ไม่มีความสงบ.**

ทีนี้ **คนเห็นแก่ตัวจะบิดพลิ้ว,** จะบิดพลิ้ว เช่นเกียจคร้านอย่างนี้, **บิดพลิ้วไม่ทำงาน,** จะหาทางบิดพลิ้วอย่างนั้นอย่างนี้. หาข้อแก้ตัวให้กิเลสให้จนได้ ให้ได้บิดพลิ้วไม่ต้องทำงาน, นั่นแหละจะบิดพลิ้วจนไม่ได้ทำงาน. โอกาสที่จะลงมือทำงานได้วันหนึ่งมีไม่รู้กี่สิบครั้งกี่ร้อยครั้ง, แต่มันก็

บิดพลิ้วผลัดเพี้ยนจนไม่ได้ทำงานทั้งวัน. นี่เรียกว่า **บิดพลิ้วหาข้อแก้ตัวให้กิเลส.** หาข้อแก้ตัวให้กิเลสคือความบิดพลิ้ว.

ช่วยจำไว้ด้วยว่า การบิดพลิ้วนั้นคือการหาข้อแก้ตัวให้แก่กิเลส อย่าเอาเลย, อย่าเอาเลย, **อย่าหาข้อแก้ตัวให้แก่กิเลสเลย.** *แต่คนเห็นแก่ตัวมันก็ยังเอามันว่านอนเสียแทนที่จะไปทำงาน เพราะความเห็นแก่ตัว* ทั้งที่มันก็อยากได้ผลงาน อยากจะได้เงิน แต่มันก็ยังคิดว่านอนเสียดีกว่า. นี่ความเห็นแก่ตัวมันเป็นอย่างนี้ ให้เกิดการบิดพลิ้วต่อหน้าที่ที่ควรจะทำ.

ในที่สุดมันก็ **มีเรื่องร้ายอีกหลายอย่าง ซึ่งเป็นผลออกมาจากความเห็นแก่ตัว;** นี่นับกันดูก็จะได้สัก ๑๕ อย่าง พอเป็นตัวอย่างไว้**สอบไล่ตัวเองว่า** ไปถึงไหนแล้ว, ถ้าจะสอบไล่ตัวเองว่า ไปถึงไหนแล้ว, ปฏิบัติธรรมะได้ถึงไหนแล้ว, ก็อย่าเอาการตัดสินของผู้อื่นเป็นประมาณ แม้ที่สุดแต่การตัดสินของอาจารย์. อาจารย์วิปัสสนาเขามักจะออกใบรับรองว่าคนนี้สำเร็จแล้ว โดยไม่ต้องมีการทดสอบอะไร.

นี้อยากจะขอร้องให้ทดสอบว่า อาการเหล่านี้, **อาการของความเห็นแก่ตัวนี้ มันยังมีอยู่หรือมันหมดไป;** ถ้ามันหมดไปก็เป็นที่แน่ใจได้ว่าการปฏิบัตินั้นได้ผล, ถ้ามันยังมีอยู่ไม่ได้ผล. นี่ ๑๕ อย่างพอเป็นเครื่องสังเกตว่าปฏิบัติได้สำเร็จ

หรือไม่สำเร็จ, เป็นการสอบไล่ตัวเอง วัดตัวเอง ว่ามีความเห็นแก่ตัวหรือไม่.

ออกชื่อซ้ำอีกทีว่า **ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น, ความวิตกกังวล, ความอาลัยอาวรณ์ ความอิจฉาริษยา ความหวง** แล้วก็ **ความหึง การยกตนข่มท่าน, หลงสุดโต่งในของคู่** แล้วก็ **ลำเอียง** อคติลำเอียง แล้วก็**บิดพลิ้ว,** แล้วก็**บริวารของความเห็นแก่ตัวทุกชนิด ๑๕ อย่างนี้เป็นอาทีนวะ คือ โทษอันเลวร้ายต่ำทรามของความเห็นแก่ตัว.** มันมีเสน่ห์มีคุณ หลอกให้เห็นแก่ตัว พร้อมกันนั้นมันก็มีโทษอันร้ายกาจมอบให้ด้วย, เป็นเครื่องวัดอย่างดีที่สุด, ว่าเราปฏิบัติธรรมะได้ผลหรือไม่ได้ผล. ไม่ต้องเชื่อใคร, **ทดสอบดูด้วยเครื่องวัด ๑๕ อย่างนี้ก็แน่นอนแหละ.**

วิถีทางที่ถลำเข้าไป

เอ้า, ทีนี้มาดูกันต่อไป ว่าความเห็นแก่ตัวนี้ มันมีวิถีทางที่จะถลำเข้ามาอย่างไร **ความเห็นแก่ตัวนี้มันมีอะไร มีช่องโหว่อะไรที่จะให้คนถลำเข้าไปโดยไม่รู้สึกตัว.** พูดถึง**สมัยนี้คนจะเห็นแก่ตัวได้ง่ายที่สุดเพราะมีสิ่งยั่ว,** มีสิ่งยั่วยวนให้เห็น

แก่ตัว. โลกมันเจริญทางวัตถุ ผลิตๆ ๆ เรื่องเอร็ดอร่อย สนุกสนานยั่วยวนใจทางวัตถุเหลือประมาณ. ดูเถอะที่เขาโฆษณาขายกันอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ สินค้าชนิดที่ยั่วให้ซื้อนั้นมากเหลือเกิน มันก็เกิดความถูกหลอก, อาการถูกหลอกถูกยั่วยวนด้วยความหลอก คนก็ซื้อ **มันก็ซื้อ มาเพิ่มความเห็นแก่ตัว วัตถุมันเจริญ** นี่มันก็จะต้องถูกหลอกให้เห็นแก่ตัว.

ทีนี้ **อีกทางหนึ่ง** พลเมือง **พลโลกก็มากขึ้น ๆ**, มันก็คับแคบยัดเยียด **ก็แข่งขัน คนก็ต้องเห็นแก่ตัว.** คนยิ่งมากเท่าไรก็ยิ่งแข่งขันกันมาก, ก็ต้องเกิดความเห็นแก่ตัวมาก, เพราะคนในโลกมันมากขึ้น นี่มันก็เป็นเหตุแห่งความเห็นแก่ตัว มันถลำเข้ามาหาความเห็นแก่ตัวโดยไม่รู้สึกตัว เพราะโลกมันเป็นอย่างนี้.

ทางที่จะถอนตัวออกมา.

ทีนี้หนทางที่จะพ้นออก จะถอนตัวออก มันก็ต้องฉลาด, **ต้องมีสัมมาทิฏฐิ, หรือว่ามีอริยมรรคมีองค์แปดครบถ้วน,** มันจึงจะสามารถถอนตัวออก ไม่ถลำเข้าไป. *พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึง อัฏฐังคิกมัคค์ ว่าเป็นทางออกของปัญหา,* แต่บางที

พระองค์ก็ตรัสไปถึงสมถะและวิปัสสนา.

นี่**บางคนจะสงสัยว่า** *ทำไมตรัสอริยมรรค, ทำไมบางทีตรัสสมถะและวิปัสสนา?* **มันเรื่องเดียวกัน; สมถะนั้นมันรวมศีลอยู่ด้วย, วิปัสสนาก็คือ ปัญญา มีศีลสมาธิปัญญา** นั่นแหละเป็นทางออก. **อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็คือ เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา** อย่างที่เราก็รู้กันอยู่แล้ว, แต่ถ้าจะให้พูด**คำเดียวสั้น ๆ ก็ต้องพูดว่า สัมมาทิฏฐิ** *มีสัมมาทิฏฐิความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องนั้น มันจะเป็นเครื่องดึงถอนตัวออก,* ออกมาเสียจากกิเลสตัณหานานาชนิด, โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเห็นแก่ตัว.

เราดูกันให้ทั่วในหลายแง่หลายมุม ข้อนี้ถ้า**จะดูกันในแง่ของสัจจธรรม** มันก็เป็นความจริงของธรรมชาติ อยู่ที่ว่า**ดำเนินผิดหลักอิทัปปัจจยตา ก็เกิดความเห็นแก่ตัว, ดำเนินถูกต้องตามหลักอิทัปปัจจยตา มันก็ไม่เห็นแก่ตัว.** นี่เป็นสัจจะของธรรมชาติเดียวกับความเห็นแก่ตัว.

ทุกคนมีหน้าที่ต้องกำจัดความเห็นแก่ตัว.

ทีนี้จะมองถึงหน้าที่ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มันก็มีหน้าที่ที่ว่า**เราจะต้องกำจัดความเห็นแก่ตัว,** ทุกคนในโลกจะต้องรู้เรื่องนี้, แล้วก็ต้องดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้อง.

อย่าให้ความเห็นแก่ตัวมาเป็นนาย มาบีบบังคับมาชักลากจูงไป, คือ **อย่าให้กิเลสมันชักจูงไป** นั่นแหละ. **ความเห็นแก่ตัวก็เป็นกิเลสอย่างยิ่ง เป็นแม่บทแห่งกิเลสทั้งหลาย.** ถ้าเราทำได้ก็**หมดความเห็นแก่ตัว มันก็หมดความทุกข์,** ฉะนั้น**นี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำจะต้องแสวงหามูลเหตุ.**

มูลเหตุของความเห็นแก่ตัวคือสัญชาตญาณ.

มูลเหตุของความเห็นแก่ตัวนี้มันลึกลับ, มันลึกลับมาก, ความเห็นแก่ตัวมันมีมูลเหตุลึกลับมาก. ต้องมองลึกลงไปจนถึงสิ่งที่ไม่มีใครสนใจ, ไม่สนใจจะศึกษา ก็คือ **สัญชาตญาณ** อย่างที่กล่าวมาหยก ๆ แล้วว่า มันมีสัญชาตญาณอยู่ในสิ่งที่มีชีวิต, บรรดาสิ่งที่มีชีวิตต้องมีสัญชาตญาณแห่งความรู้สึกว่ามีตัว มีตน มีกู. **ความรู้สึกว่ามีตัวมีตนของสัญชาตญาณนี้เป็นมูลรากของความเห็นแก่ตัว; เมื่อควบคุมสัญชาตญาณอันนี้ไว้ไม่ได้ มันก็แปรรูปเป็นความเห็นแก่ตัว, มากลายเป็นกิเลส,** แล้วให้เป็นกิเลสชนิดที่เห็นแก่ตัว, นี่มันร้ายเสียกว่าสัญชาตญาณอีก.

ความเห็นแก่ตัวอย่างพื้นฐานเร้นลับอยู่ในสิ่งที่มีชีวิตคือสัญชาตญาณ, มันเกิดได้เอง. ทารกคลอดออกมาจาก

ความรู้สึกว่ามีตัวมีตนของสัญชาตญาณนี้
เป็นมูลรากของความเห็นแก่ตัว;
เมื่อควบคุมสัญชาตญาณอันนี้ไว้ไม่ได้
มันก็แปรรูปเป็นความเห็นแก่ตัว,
มากลายเป็นกิเลส, แล้วให้เป็นกิเลส
ชนิดที่เห็นแก่ตัว, นี่มันร้ายเสียกว่า
สัญชาตญาณอีก.

ท้องมารดาแล้ว ก็เริ่มพบสิ่งที่ถูกใจ พอถูกใจ มันก็ถูกใจกู มันก็มีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น เกิดขึ้น จนมากจนเป็นหนุ่มเป็นสาวเป็นผู้ใหญ่ มันก็เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว.

ทีนี้มันเป็นกิเลสที่ขยายตัวออกไปจากความรู้สึกอันนี้ ความเห็นแก่ตัวมันก็เลยรุนแรงเข้มข้นขึ้น เพราะเป็นความเห็นแก่ตัวที่มาจากกิเลส ถ้ามาจากสัญชาตญาณล้วน ๆ ก็ไม่เท่าไร แต่ถ้ามาจากกิเลสแล้ว มันก็รุนแรงเต็มที่ ฉะนั้นจึงมีหลักศีลธรรมสอนว่า อย่าเห็นแก่ตัว หรือถ้าจะมีตัวเห็นแก่ตัวก็ให้เห็นแก่ตัวที่ดี นี่เขาเคยสอนกันมาอย่างนี้ก่อนพุทธศาสนา

มันจึงเกิดมีตัวชนิดดี มีตัวชนิดเลว ให้เห็นแก่ตัวชนิดนี้ด้วยสติปัญญาตามสมควร นี้ก็ต้องเรียกว่าเห็นแก่ตัวเหมือนกัน แต่เห็นแก่ตัวอย่างดี อย่างที่จะตั้งต้นไปในทางฝ่ายดีฝ่ายถูกจนกว่าจะสุด สิ้นสุดแห่งความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวอย่างชั่วช้ามันก็มาจากสัญชาตญาณและกิเลส ถ้าเห็นแก่ตัวอย่างดีก็มาจากโพธิหรือสติปัญญา คือการศึกษาเนื่องมาจาก ความเข็ดหลาบ เพราะมีความทุกข์สอนให้ทุกครั้งที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวทีไรมันก็ลงโทษให้เจ็บปวด นาน ๆ เข้ามันก็**รู้จักเข็ดหลาบรู้จักสังเกต** อย่างนี้ก็กลายเป็นโพธิน้อย ๆ ขึ้นมาเรื่อย ๆ **จนกลายเป็นโพธิที่พอที่จะรู้ว่า โอ, ความเห็นแก่ตัวอย่างเลวนี้ใช้ไม่ได้,** จึงหันมาเห็นแก่ตัวอย่างดี, ครั้นมาเห็นแก่ตัวอย่างดีมันก็ยังแบกของหนักอยู่นั่นแหละ, เป็นบุญเป็นสุขเป็นอะไรก็ยังแบกของหนักอยู่, เลิกความเห็นแก่ตัวกันเสียเถิด **นั่นจึงจะมาถึงจุดสุดท้าย คือ ความสงบหรือธรรมะในพระพุทธศาสนา.**

สรุปความได้ว่า **แต่ก่อน ๆ นี้เขาก็มีศาสนา สอนให้ละตัวที่ชั่ว มามีตัวที่ดี** มามีตัวที่ดีที่สุด มีตัวที่นิรันดรถาวรสูงสุด, **จนเกิดพระพุทธศาสนามาตัดบทว่าไม่มี, ต้องไม่มีตัวอย่างนั้น;** ถ้ายังมีตัวอย่างนั้นอยู่ ยังแบกของหนัก,

ยังเป็นทุกข์ทรมาน. ฉะนั้น **เราก็โชคดีที่ได้ถือพุทธศาสนาที่เป็นยอดสุดของศาสนา ยอดสุดของหลักการทั้งหลายที่จะดับทุกข์ได้ คือเลิกความเห็นแก่ตัวเสีย.**

ความเห็นแก่ตัวนี้มันมีเหตุมีปัจจัย, เพราะฉะนั้น มันก็เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัยไม่เที่ยง เดี๋ยวมันเกิดขึ้น เดี๋ยวมันดับไป, เดี๋ยวมันเกิดขึ้น, เดี๋ยวมันดับไป. ความเห็นแก่ตัวดับชั่วคราวอย่างนี้ก็มี, เรียกว่าดับอย่างชั่วคราว เรียกว่าอัสดง หรืออัฏฐังคมะ ดับแล้วเกิดอีก, ดับแล้วเกิดอีก, นี้ไม่พอ, **ต้องดับอย่างสิ้นเชิง** เรียกว่า **นิโรธะหรือนิโรธ,** ดับความเห็นแก่ตัวอย่างสิ้นเชิง เป็นนิโรธะแห่งความเห็นแก่ตัว เพราะหมดอุปาทาน หมดอวิชชา หมดอุปาทาน ไม่มีอวิชชาก็ไม่มีอุปาทาน ไม่มีอุปาทานว่าตัวก็ไม่เห็นแก่ตัว; นี่ดับสิ้นเชิง. ฉะนั้น มันจะดับชั่วคราวก็ยังดี ถ้ามันเผากันอยู่ ไม่มีดับมันก็บ้า ก็ตาย, ความเห็นแก่ตัวมันเกิด ๆ ดับ ๆ นี้มันยังพอหายใจได้บ้าง คือจะได้รู้จักมันดีขึ้นแล้วก็จะต่อสู้ได้มากขึ้น จนเอาชนะความเห็นแก่ตัวได้เพราะเหตุนี้.

ขันธ์ห้าเป็นที่ตั้งของความเห็นแก่ตัว.

เอ้า, แล้วทีนี้ก็ที่เราจะต้องรู้ต่อไปว่า **อะไรมันเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว,** อะไรเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตัว? *พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ว่า คือขันธ์ทั้งห้า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นั่นแหละ, พอเข้าใจผิดกับมันแล้ว ก็จะเกิดความเห็นแก่ตัวในสิ่งทั้งห้านั้น.* ฉะนั้น **เรื่องขันธ์ห้านี้จะต้องศึกษาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง มองเห็นว่ามันเป็นที่ตั้ง แห่งความเห็นแก่ตัวได้อย่างไร, แล้วก็รู้จักถอนความเห็นแก่ตัว ออกมาเสียจากขันธ์ห้าโดยวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎของอิทัปปัจจยตา หรือปฏิจจสมุปบาท.** แต่ว่าเรื่องขันธ์ห้าก็ดี, เรื่องปฏิจจสมุปบาทก็ดี, เป็นเรื่องลึกซึ้งกว้างขวางยืดยาว จึงจะต้องเก็บไว้พูดกันเป็นครั้งอื่น ในครั้งอื่นสำหรับเรื่องนั้นโดยเฉพาะ.

ในที่นี้ก็จะบอกแต่เพียงว่า **ขันธ์ห้านั่นแหละมันเป็นฐานที่ตั้งที่ความเห็นแก่ตัว มันจะไปเกาะไปยึดเอารูปคือร่างกาย** จิตโง่มันก็**ไปยึดเอาเป็นตัว,** เอาร่างกายเป็นตัว; แม้ในสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ มันก็ไปยึดถือเอาเป็นตัวของตัว จึงได้เห็นว่าคนนี้มันก็โกรธได้, แม้แต่สิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ เช่นถ้วย

เช่นชาม เช่นหม้อ เช่นไห มันยังฟาดแตกกระจายด้วยความโกรธว่าไม่ได้อย่างใจ ด้วยความเห็นแก่ตัว.

เด็ก ๆ เดินมาชนเสา, ก็เตะเสาก็ว่าเสานี้เป็นศัตรูของกู. ที่จริงมันก็ไม่มีตัวของเสา เด็กมันไปชนเอาเอง, แล้วมันก็มีความโง่เห็นตัวตนขึ้นมา. **ถึงคนโต ๆ** นี้แหละก็คิดดูให้ดี สังเกตดูให้ดี **ถ้ามีดมันบาดมือ คนโง่ก็จะว่ามีดบาดกู,** หนามมันตำที่เท้า **คนโง่ก็ว่าหนามตำกู,** นี่อย่างนี้ก็เรียกว่า**เอารูปขันธ์เป็นตัวตน.**

หรือว่าตามันเห็นรูป ก็กูเห็นรูปไม่ใช่ตาเห็นรูป, หูได้ยินเสียงก็กูได้ยินเสียง, จมูกได้กลิ่นก็กูนั้นได้กลิ่น ไม่ใช่จมูกสัมผัสตามธรรมชาติ, แล้วรู้อย่างนั้นขึ้นมา, ลิ้นได้รสก็กูได้รส, ได้สัมผัสผิวหนัง นิ่มนวลกูก็ได้สัมผัสผิวหนัง. นี่ **เอารูปขันธ์ทั้งหลายเหล่านี้** ที่เป็นภายในบ้าง เป็นภายนอกบ้าง **เป็นตัวกูเป็นตัวกู เป็นของกู.**

ทีนี้ถ้า **มีเวทนาเป็นสุขทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์** ก็ว่ากูเป็นผู้เวทนา **ไม่ใช่จิตรู้สึกตามการปรุงแต่งของอิทัปปัจจยตา,** เกิดความรู้สึกที่เรียก สมมติว่าสุขหรือทุกข์เป็นต้น, มันกลายเป็นกูผู้รู้สึกสุข รู้สึกทุกข์ รู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์.

นี้ถ้าจิตมันสำคัญมั่นหมาย เอาอะไรว่าเป็นอะไร ว่าเป็นอะไร หรือ**จำสิ่งใดได้** สำคัญว่าเป็นอะไร, สำคัญว่าเป็นหญิง สำคัญว่าเป็นชาย, สำคัญว่าได้ว่าเสีย, ว่าแพ้ว่าชนะ, สำคัญมั่นหมายอย่างนี้, มัน**เป็นอาการของจิตที่โง่ ก็ยังเอามาเป็นตัวกู เป็นตัวกู** : กูสำคัญมั่นหมาย, กูมีสัญญามั่นหมาย.

ถ้าสังขารขันธ์เกิดคิดนึกอะไรได้, แทนที่จะรู้ว่าเป็นการปรุงแต่งตามธรรมดาอย่างนั้นเอง, มัน**ก็ว่ากูคิดได้.**

นี้ถ้าว่า **วิญญาณรู้แจ้ง ก็กูรู้แจ้ง ไม่ยกให้เป็นหน้าที่ของวิญญาณตามธรรมชาติ,** เป็นกูรู้แจ้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

เอาละเป็นอันว่า **ถ้ามันโง่แล้วก็เอาขันธ์ทั้งห้านี้เป็นตัวตนเสมอ,** เป็นสิ่งที่เราจะต้องพูดกันคราวอื่นให้ละเอียดให้ชัดเจน, แล้ว**จะต้องควบคุมมันได้ด้วยการปฏิบัติถูกต้องตามกฎของปฏิจจสมุปบาท** แล้วมันก็จะไม่เกิดตัวกู, รู้เค้า ๆ ไว้อย่างนี้ก่อนเพื่อว่า **หมดการเห็นแก่ตัวมันจะได้หมดทุกข์.**

สรุปความว่า มันมีความเห็นแก่ตัวอยู่ได้ตามธรรมชาติในสิ่งที่มีชีวิต จะเป็นสัตว์จำพวกกามาวจร เช่น สัตว์ธรรมดาสามัญ มนุษย์สัตว์อะไรก็ตาม ที่เป็นกามาวจร

บูชากามเป็นสูงสุด มัน**ก็มีความเห็นแก่ตัว** แม้มันจะเป็นเทวดา **ชั้นเทวดา** เทวดาในเทวโลก มัน**ก็มีความเห็นแก่ตัว** หลงใหลมัวเมาในความสุข, แต่คนก็บูชาความเห็นแก่ตัวแบบเทวดา. ที่นี้ ถ้า**เป็นพรหมอย่างมีรูป ก็เห็นแก่ตัว** แม้จะเป็นพรหม**อย่างไม่มีรูป ก็มีความเห็นแก่ตัว**นั่นแหละ. **พวกพรหมนี้เห็นแก่ตัวจัด กลัวความตายยิ่งกว่าสัตว์พวกไหนหมด**แหละ, เพราะเป็นตัวที่สบายมาก.

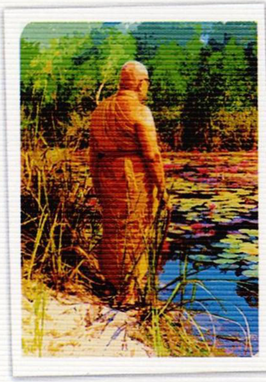
นี้เรียกว่าพวก **กามาวจร รูปาวจร** ก็ดี **อรูปาวจร** ก็ดี **ล้วนแต่เห็นแก่ตัว.** มีความเห็นแก่ตัวเป็นปัญหา, **มีความเห็นแก่ตัวมันก็เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง.** เพราะเห็นแก่ตัวจึงได้โลภ ได้รักสิ่งที่มันน่ารัก, เพราะเห็นแก่ตัวจึงได้โกรธได้เกลียดสิ่งที่มันไม่น่ารัก, เพราะเห็นแก่ตัวมันจึงเกิดโมหะ, มัวเมาวนเวียนหลงใหลอยู่ในสิ่งนั้น ๆ. นี่มันเป็นของที่ว่า**ถ้ามีชีวิตแล้ว มันก็มีความเห็นแก่ตัวเป็นรากฐานรองรับ**ให้ดิ้นรนเพื่อจะพิทักษ์รักษาชีวิตด้วยความโง่.

เดี๋ยวนี้ต้องกลายเป็นรู้อย่างถูกต้อง แล้วพิทักษ์มันด้วยความฉลาด, **มันจึงต้องกำจัดความเห็นแก่ตัว;** มิฉะนั้นมันจะเป็นทุกข์เร่าร้อนเหมือนกับตกนรกทั้งเป็นอยู่ตลอดเวลา.

ถ้าว่า **อยู่เสียอย่างไม่มีความเห็นแก่ตัว** มันก็ *เอตํ เว ปรมํ สุขํ, อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ-นำ อัสมิมานะ ความรู้สึกว่าตัวออกเสียได้นั้น ก็จะเป็นสุขอย่างยิ่ง,* **หมดความเห็นแก่ตัว ก็คือหมดทุกข์,** เห็นไหม และนี่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยประโยคที่ว่า **หมดความเห็นแก่ตัวก็คือหมดทุกข์, นี่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, หัวใจของการปฏิบัติพุทธศาสนา ก็คือ ปฏิบัติเพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว.** นี่ขอให้เป็น**จุดตั้งต้น** ที่เราจะได้พิจารณาศึกษากันต่อไปเรื่อย ๆ ว่า**จะทำลายความเห็นแก่ตัว**นี่เสียได้อย่างไร ซึ่งจะได้พูดพิจารณากันโดยละเอียด ในการบรรยายครั้งต่อไป.

การบรรยายครั้งนี้ก็เรียกว่าสมควรแก่เวลา และเรี่ยวแรงของผู้บรรยายในวันนี้ ขอยุติการบรรยายด้วยการฝากไว้เป็นถ้อยคำสั้น ๆ เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ว่า**หมดความเห็นแก่ตัว ก็คือหมดทุกข์,** หมดความเห็นแก่ตัว ก็คือหมดทุกข์. จงระวังความเห็นแก่ตัวให้ดี ๆ, **มีสติสัมปชัญญะอย่าให้มันกัดเอา. ความเห็นแก่ตัวเกิดจากตัว, แล้วก็กัดตัว** *เหมือนสนิมเหล็กเกิดจากเหล็กแล้วก็กัดเหล็ก ความเห็นแก่ตัวเกิดจากความมีตัวแล้วมันก็กัดตัว.*

เอาละเป็นอันว่า ขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้เพียงเท่านี้ เป็นโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดบทพระธรรมคุณสาธยายชนิดที่ส่งเสริมกำลังใจ ศรัทธา วิริยา ปัญญาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ในการปฏิบัติเพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว สืบต่อไป ณ กาลบัดนี้.

พุทธทาส อินทปัญโญ

ISBN 974-92279-4-8

9 789749 227947

ธรรมทานมูลนิธิ สวนโมกขพลาราม
ต.เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐